

ЗА НАСЛЕДЯВАНЕТО ПРИ ДВУБРАЧИЕ

гл. ас. Анна Свободенова Чолакова
Бургаски свободен университет

THE INHERITANCE IN CASES OF BIGAMY

Anna Svobodenova Cholakova
Burgas Free University

Abstract: *This paper reviews different hypotheses of inheritance between the spouses in cases of bigamy. The main attention is focused on the legal opportunity for the spouse that is blamed for bigamy to inherit his wife/her husband. The author's opinion is that such opportunity does not correspond to the Bulgarian legislation and to the legal principles.*

Key words: *spouses, bigamy, inheritance, unworthy of inheritance.*

Идеята, която стана повод за настоящата разработка, се зароди при съпоставянето на наказателно-правните и гражданско-правните последици, обвързани с противоправното състояние на двубрачие, известно още като бигамия /така чл.47, ал.2 от Семейния кодекс – СК/. Наказателният кодекс /НК/ инкриминира „многобрачието” в чл.179 и предвижда лишаване от свобода до три години за всеки, който при наличност на законен брак склучи друг. Гражданското законодателство обявява наличието на предходен непрекратен брак за пречка при сключването на друг такъв, като последният се определя като унищожаем, но в същото време допуска, в смисъл че не създава правни пречки, лицето, довело с поведението си до двубрачие, да наследи съпруга от първия брак, спрямо когото е нарушил добрите нрави, гражданския и наказателния закон едновременно.

На първо място, ще разгледаме гражданско-правните разпоредби, свързани с двубрачието. Наличието на предходен валиден и непрекратен брак е една от пречките, посочени в чл.7, ал.1, т.1 от СК, за сключване на действителен граждански брак по българското законодателство. Тази пречка има абсолютен характер, което означава, че лицето, свързано в брак, не може да сключи друг такъв с което и да било трето лице. Последица от нарушаването на това задължително изискване на закона е унищожаемост на втория брак с правно основание в чл.46, ал.1, т.1 от СК. Унищожаемостта като форма на недействителност обаче следва да се отличава от нищожността, която представлява начална и пълна недействителност на порочния правен акт. Докато не бъде унищожен по исков ред, унищожаемият брак се счита за действителен и поражда всички правни последици на валидно сключен такъв /арг.чл.46, ал.2 СК/: възниква съпругеска имуществена общност в случаите, когато се прилага посочения режим на имуществени отношения, брачният договор, ако е сключен такъв, влиза в сила, при раждане на дете се задейства презумпцията за бащинство и т.н. Никой не може да се позовава на унищожаемостта, докато тя не бъде постановена от съда, а унищожаване-

то е с действие *ex tunc* – напред във времето. Сключването на последващ брак при наличието на непрекънат предходен не се отразява върху валидността на първоначалния такъв. Ето защо, докато не бъде унищожен вторият брак, сме изправени пред хипотеза, при която съпругът, който участва и в двете брачни отношения, се намира в състояние на двубрачие. Както вече отбелязахме, това състояние е противоправно, т.к. нарушава императивната разпоредба на чл.7, ал.1, т.1 от СК. В същото време обаче, обявявайки втория брак за унищожаем, а не за нищожен, законодателят допуска, макар и за известен период от време, съществуването на двубрачие. До такъв резултат не би се стигнало, ако вторият брак беше обявен от законодателя за нищожен, т.е. за напълно недействителен от момента на неговото сключване.¹

Съпругът, който с поведението си е станал причина за двубрачието, се определя от закона като недобросъвестен, а правните последици от тази недобросъвестност са уредени чрез препращане към последиците от развода за виновния за дълбокото и непоправимо разстройство на брака съпруг /вж. чл.48, ал.3, изр.2 от СК/.

Законодателствата на цивилизованите държави не допускат многобрачието и предвиждат правни санкции за нарушителите, но има и редица общества, в които то е позволено под формата най-вече на многоженство². В нашия правен ред е трудно да си представим да се стигне до сключването на втори брак преди да е прекратен първият, ако и двата се сключват на територията на нашата страна, т.к. в процедурата участва длъжностно лице по гражданското състояние и се извършва проверка в гражданските регистри. По-възможно е да се стигне до такава хипотеза, когато първият или съответно вторият брак са сключени на територията на друга държава и, в съответствие с правилата на международното частно право, нашият закон ги признава за действителни. Едва ли обаче в международен план е възможна напълно гарантирана проверка за гражданския статус на лицата, която да предотврати недобросъвестното им поведение. Подобна хипотеза звучи напълно реалистично в контекста на засилената миграция на световното население. Напълно реалистично звучи и хипотезата, при която български гражданин, заминал за продължителен период от време в чужбина, обикновено по икономически съображения, сключва брак, без да е прекратен бракът му в България. Ако бракът е валидно сключен по местния закон, нашето законодателство следва да го признае и така това лице ще се окаже в два брака едновременно, т.е. в двубрачие. Какви ще са последиците от това? В контекста на горното, не е изключено бигамният да се яви като претендент за наследството на починали съпруг от първия брак.

Противоправното състояние на двубрачието отпада, когато вторият брак бъде унищожен. Това може да стане само по исков ред, а кръга на активно легитимирани лица, които могат да предявят иск пред съда е възможно най-широк в сравнение с останалите основания за унищожаемост на брака: всеки от съпрузите, съпругът от първия брак и прокурора /чл.47, ал.1, т.1 от СК/. Не е предвиден преклузивен срок за предявяване на иска ето защо се счита, че това може да стане докато е налице основанието за унищожаемост – състоянието на двубрачие. Противоправното положение отпада и унищожаемостта се санира и когато първият брак бъде прекратен, независимо

¹ Ненова, Л. Семейно право, Софи-Р, 2009г., с.179

² Пак там, с.174

на кое от основанията - унищожаване, развод, смърт или обявена смърт на съпруг /вж.чл.44 от СК/. Този извод следва от текста на закона /чл.47, ал.2 от СК/, който забранява унищожаването на втория брак поради двубрачие, ако по-рано сключеният е прекратен.

Уреждайки последиците от двубрачието, СК, ЗН и ГПК предвиждат правила във връзка с наследяването. Ако бигамният съпруг почине докато е в положение на двубрачие, в кръга на неговите наследници по закон следва да се включат двамата преживели съпрузи или съответно двете съпруги, които имат еднакви наследствени права, т.к. формално са в едно и също правно качество. Ако това се допусне, би означавало, че законодателят проявява търпимост към двубрачието, създавайки благоприятни правни последици за преживелия съпруг по унищожаемия брак. Ето защо, с цел да избегне фактически сложното и юридически неприемливо положение, законът предвижда, че иск за установяване наличието на основание за унищожаване на брака може да се предяви и след смъртта на съпруга, който е бил в двубрачие /чл.47, ал.3 от СК/. Целта на този установителен по своя характер иск е не да прекрати унищожаемия брак, т.к. той вече е прекратен на друго основание – смъртта на съпруга, а да доведе до изключване на преживелия съпруг от бигамния брак от кръга наследници по закон на починалия бигамен съпруг /чл.54 във вр. с чл.48, ал.3 от СК/. Относно въпроса дали той би могъл да наследи по завещание считам, че би следвало да се приложи разпоредбата на чл.54 СК.

Ако почине съпругът от втория непрекратен брак на бигамния, то при наследяването следва да се приложат общите правила за наследяването и така преживелият бигамен съпруг ще го наследи. В този случай би могъл да се постави въпроса дали не сме изправени пред хипотеза, при която едно лице – недобросъвестният, довел до двубрачие, да черпи права от собственото си неправомерно поведение.

Проблемът към, който е насочена настоящата разработка, произтича от една друга възможна хипотеза, за която законът не е предвидил изрично правило по повод наследяването: ако преди да е прекратен някой от двата брака, почине съпругът от първия брак на недобросъвестния бигамен съпруг. Тогава бигамният съпруг ще бъде призван към наследяване, т.к. както вече посочихме, първият брак не се засяга от унищожаемостта на втория. Към момента на смъртта бигамният съпруг е наследник по закон, който се призовава към наследяване заедно с първи ред наследници. Това, че същият се намира в брак с друго лице не го изключва автоматично – *ex lege* от кръга на наследниците на съпруга, спрямо когото е проявил едно укоримо и очевидно противно на добрите нрави и на законите поведение, за което носи и наказателна отговорност по чл.179 от НК.

Единствената предвидена в закона хипотеза, която би могла да доведе до изключването му от кръга на наследниците по закон е, ако приживе е предявен иск за развод от някой от съпрузите по първия брак и наследниците на починалия заявят желание да продължат процеса. Това би довело до изключване на преживелия бигамен съпруг от наследяване. При разглежданата житейска ситуация е логично да се очаква подобно развитие на отношенията по първия брак, но е възможно приживе да не са предприети действия по развод. Тогава ще се стигне до положение, при което бигам-

ният съпруг ще черпи права от своето противоправно поведение и ще му се открие възможност да придобие дял от наследственото имущество на починалия си съпруг.

Търсейки обяснение на поставения проблем, прави впечатление, че законодателят не е уредил последиците от разглежданата хипотеза в областта на наследяването. В чл.3 от ЗН изчерпателно са изброени основанията за недостойнство за наследяване, които представляват няколко групи престъпни деяния, но встъпването в брак с друго лице, докато не е прекратен бракът с наследодателя, не е между тях. Вероятно, защото посочените основания за недостойнство са значително по-тежки престъпления в сравнение с многобрачието.

В заключение, бих искала да обобща, че ако следва да се търси логическа последователност в отношението на законодателя към двубрачието, както и ако се установи обществена необходимост от това, считам за уместно да се обмисли една законодателна промяна. В допълнение към чл.3 ЗН към основанията за недостойнство или като самостоятелна разпоредба би могло да се добави встъпването в брак с трето лице преди да е прекратен бракът с наследодателя. Ако законодателят счита за уместно да отдаде дължимото на свободата на избор, характерна за гражданското право, като коректив на недостойнството може да се предвиди възможност за изрично признаване на недостойния съпруг за достоен по аналогия с възможностите, уредени в чл.4 ЗН.

Литература:

1. Ненова, Лиляна. Семейно право, Софи-Р, 2009 г.
2. Тасев, Хр. Българско наследствено право, 2004 г.
3. Марков, М. Семейно и наследствено право, 2011 г.
4. Ненова, Л. Проблеми на следващия брак, ДП, 1990 г./3.
5. Ненова, Л. Двубрачието, Общество и право, 1993 г./11.